

УДК 35.085


МАРТОВИЦЬКА О. В.,

доктор юридичних наук,

доцент кафедри кримінального процесу та

організації досудового слідства факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/000-0002-4483-861X>

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СЛІДЧИХ І ДІЗНАВАЧІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ З ПИТАНЬ ЗАХИСТУ ПРАВ ОСОБИ

Починаючи з 24 лютого 2022 року у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України Указом Президента України № 64/2022 на території України запроваджено воєнний стан. Враховуючи останні зміни до національного кримінального процесуального законодавства, слід зазначити, що в умовах воєнного стану здійснення кримінального провадження передбачає суттєве збільшення процесуальних можливостей сторони обвинувачення та спрощення ряду процесуальних процедур, що на практиці може призвести до порушення прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження, зокрема порушення права на професійну правничу допомогу. Проблеми захисту прав, свобод і законних інтересів особи залишаються актуальними, гострими і болючими та стають особливо значущими під час воєнного стану, оскільки вони зростають до великих масштабів, мають міжнародний резонанс та супроводжуються значними жертвами як серед військових та поліцейських, так і серед мирного населення, якому завдаються як фізичні і психологічні ушкодження, так і матеріальні втрати, що вимагає проведення розслідування в міжнародному масштабі та захисту прав постраждалих на національному та міжнародному рівні [1, с. 16-21]. Дуже важливим і вкрай необхідним є те, що кожен злочин повинен бути належним чином зафіксований. В умовах воєнного стану збір доказів та оформлення процесуальних рішень здійснюються з дотриманням загальних норм кримінального процесуального законодавства та з обов'язковим використанням технічних засобів. Тому особливо важливим напрямом під час дії воєнного стану є питання організації і проведення ефективної професійної (службової) підготовки слідчих і дізнавачів, що являється логічним продовженням її діяльності після мирного часу. В той же час, при проведенні такого напряму в діяльності правоохоронних органів в цьому процесі, слід враховувати певні особливості, яким до воєнного стану не приділялась значна увага, а також й ті, що специфічно та по новому виникають в ході нього. У зв'язку з вказаним, організація і проведення професійної підготовки як взагалі правоохоронців, так і зокрема слідчих та дізнавачів, вимагає свого переорієнтування на нові виникаючі чинники, що мають свою специфіку при взаємодії з різними рівнями регіональних і місцевих органів військової адміністрації, СБУ України, командуванням військових та інших підрозділів, Національної гвардії України, Прикордонної служби, ДСНС України, територіальної оборони та ін. Під час запровадження воєнного стану також виникають принципово нові завдання, які необхідно враховувати при організації, плануванні та проведенні професійної підготовки, зокрема: з питань забезпечення і підтримання положень про комендантську годину і дотримання світомаскування; протидії у взаємодії з СБУ України, Національною гвардією, військовою контррозвідкою, теробороною діяльності диверсійно-розвідувальних груп в містах, населених пунктах та місцях розташування військових та оборонних об'єктів і документування результатів їх діяльності; протидії та

документування фактів мародерства, недопущення при цьому самосуду відносно винних з боку інших осіб; створення і сприяння належних і безпечних умов для евакуації мирного населення та поранених військових із зони бойових дій та небезпечних місць знаходження; взаємодії з працівниками підрозділів ДСНС України при виконанні ними рятувальних заходів: пожеж, усунення наслідків завалів після обстрілів, розмінування та ін.; при взаємодії з працівниками органів прокуратури-процесуальними керівниками досудового розслідування та працівниками військової прокуратури здійснення документування і розслідування фактів воєнних злочинів, що були вчинені в населених пунктах і зоні боєвих дій та на звільнених територіях, що тимчасово були під окупацією та й інші правоохронні завдання; взаємодії з питань розслідування воєнних злочинів з міжнародними судовими, прокурорськими та іншими інституціями. На нашу думку доцільно було б проводити заняття з професійної (функціональної) підготовки відповідно до специфіки воєнного часу і нових завдань для Національної поліції України та її структурних підрозділів. Окремим доцільним напрямом, який би підвищував ефективність професійної підготовки правоохоронців, слідчих і дізнавачів у розглянутому напрямі була б розробка методичних рекомендацій та методик досудового розслідування окремих видів злочинів, що знаходять свого поширення у воєнному стані, зокрема: про воєнні і військові злочини; за фактами мародерства і шахрайства; про воєнні злочини, вчинені відносно наших полонених та цивільного населення; незаконне привласнення бойової техніки, вогнепальної та іншої зброї, боєприпасів, вибухових та інших речовин такого виду та військового майна, вчиненого особами, що отримали такі предмети в теобороні та цивільними громадянами; а також по фактах вбивств та інших резонансних злочинах, вчинених під час дії воєнного стану.

Особливо гостро на даному етапі розвитку нашої держави стоять питання з удосконалення підготовки слідчих та дізнавачів під час запровадження на території України воєнного стану. Шляхом їх вирішення може бути, насамперед, удосконалення кримінального, кримінального процесуального, адміністративного та іншого національного законодавства в частині діяльності поліції з організації дізнання та досудового розслідування кримінальних правопорушень; удосконалення законодавства в частині взаємодії, розширення прав поліцейських з міжнародними правоохоронними і судовими інстанціями щодо документування і розслідування воєнних злочинів проти цивільного населення та порушення прав при триманні в полоні військових та мирних громадян; удосконалення правового забезпечення діяльності працівників поліцейських підрозділів в складі міжнародних слідчих комісій і груп при документуванні та розслідуванні воєнних злочинів, вчинених на території України; законодавчо закріпити положення, що у зв'язку з великою кількістю процесуальних дій на період розслідування воєнних злочинів залучати для цього виконуючими обов'язки слідчих – дізнавачів органів Національної поліції України.

При запровадженні вказаних пропозицій і рекомендацій, на нашу думку, слідчі і дізнавачі зможуть більш ефективно виконувати свої професійні обов'язки як у мирний час, так і під час дії воєнного стану.

Втім підняті питання не є остаточними і підлягають окремому дослідженню, або науковому вивченню. Пропоную учасникам науково-практичної конференції прийняти участь у обговоренні піднятих питань та наданих пропозицій.

Список бібліографічних посилань

1. Сокурєнко В.В. Сфера оборони України : адміністративно-правове регулювання : монографія. Київ. Національна академія внутрішніх справ. 2015. 544 с.
2. Конституція України від 28.06.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. №. 30. Ст. 141. Із змінами станом на 26.04.2022.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України: станом на 20 квітня 2022 р. Харків. Право. 2022. 430 с.

Отримано 01.05.2022

УДК 340.0:342.7:351.74


НАЙДА В. О.,

дознавач сектору дізнання

Харківського районного управління поліції № 2,

голова Школи наукового лідерства

Харківського національного університету внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0003-3072-7326>

ДО ПИТАННЯ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЗВО МВС В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану здобувачі освіти закладів вищої освіти МВС України (далі - ЗВО МВС України) часто стикаються зі стресовими ситуаціями, обмеженими можливостями доступу до комп'ютерної техніки, інформаційних ресурсів, а також недостатністю базових побутових умов для повноцінної реалізації індивідуальної освітньої траєкторії. Проте в окресленій ситуації надзвичайно актуалізуються неформальні освітні можливості, самостійна діяльність здобувачів освіти ЗВО МВС України, спрямована на творче вираження індивідуального досвіду життя та служби в умовах воєнного стану, його аккумуляцію та втілення у віршах, есе, історіях, оповіданнях. Такий досвід, втілений у творчих роботах іноземною мовою, є потужним інструментом висвітлення поточної ситуації на Україні на міжнародній арені, своєрідною формою документування воєнних злочинів на території України, а також політично нейтральною сферою для єднання активістів з різних країн світу навколо підтримки України.

Постає питання визначення особливостей реалізації, конкретних форм і напрямків творчої діяльності здобувачів освіти ЗВО МВС України в умовах воєнного стану. Так, під останньою ми розуміємо ініціативну багатовекторну діяльність здобувачів освіти, спрямовану на створення літературних(есе, оповідань), графічних(плакати), аудіовізуальних та інших творів, що мають культурну цінність та зображають образ життя людей в умовах воєнного стану, їх думки, ідеї, прагнення, пережитий особистий досвід, знакові події із життя держави та міжнародного співтовариства з їх подальшим висвітленням та популяризацією, яка ідейно, мотиваційно, організаційно, фінансово підтримується керівництвом ЗВО МВС України, науково-педагогічним складом, іншими внутрішніми та зовнішніми стейкхолдерами освітніх програм ЗВО МВС України, а також міжнародними організаціями. При цьому в умовах воєнного стану саме літературному напрямку творчої діяльності здобувачів надається першочергове значення з огляду на його доступність та незалежність від електроенергії та інших спеціальних умов та пристроїв.

Водночас, аналізуючи досвід організації творчої діяльності Школи наукового лідерства Харківського національного університету внутрішніх справ (далі – Школа наукового лідерства ХНУВС) у період воєнного стану, доречно виділити основні її особливості, які необхідно враховувати при її організації.

1. Незалежність від технічних приладів, доступу до електроживлення, особливих умов робочого місця тощо. Ця особливість багато в чому пов'язана з ідейною основою творчої діяльності здобувачів освіти в період воєнного стану, коли ідея(донесення власних емоцій, переживань, світоглядних основ буття через творчість) є вищою за